

KIỀU NHÂN VẬT HUNG THỦ TRONG BỘ TIỂU THUYẾT *BÁC SĨ PHÁP Y TẦN MINH* CỦA TẦN MINH

Nguyễn Ngọc Thùy Linh^{*1} và Trần Thị Thu Hương²

¹*Trường THPT Hòa Bình – LaTrobe, Hà Nội*

²*Khoa Ngữ văn, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội*

Tóm tắt. Bài viết khai thác kiểu nhân vật hung thủ trong tiểu thuyết trinh thám pháp y của Tần Minh với mục tiêu nghiên cứu trường hợp để bước đầu tìm ra những nỗ lực cách tân của văn học trinh thám Trung Quốc đương đại. Văn học trinh thám phương Tây thường khắc họa rõ ràng hơn về nhân vật *thám tử* bởi nhân vật này là nhân vật trung tâm, phản ánh khát vọng công lí và sự tài tình của trí tuệ con người. Tiểu thuyết trinh thám pháp y của Tần Minh cũng đặt *pháp y* – nhân vật phá án trong bộ truyện làm trung tâm, song bên cạnh đó, tác giả cũng đầu tư cho kiểu nhân vật hung thủ một cách tỉ mỉ, kĩ lưỡng. Qua việc lựa chọn kiểu nhân vật hung thủ, nhà văn muốn khẳng định không phải chỉ nạn nhân mới là kẻ đáng thương trong một vụ án, và việc phá bỏ những hướng đi thông thường về đối tượng sáng tác sẽ đem lại một cái nhìn mới mẻ hơn, chân thật hơn cho dòng văn học trinh thám ngày càng được cách tân ở thế kỉ XXI.

Từ khóa: *Bác sĩ pháp y Tần Minh*, kiểu nhân vật hung thủ, văn học trinh thám, trinh thám pháp y.

1. Mở đầu

Nghiên cứu văn học trinh thám vẫn luôn là một địa hạt gây nhiều hứng thú, thậm chí là tranh cãi vì sự khó phân ranh giới của nó. Tuy nhiên không vì thế mà các nhà khoa học xã hội chúng ta lại “bỏ rơi” trinh thám, trái lại còn đưa ra các đề tài vô cùng hấp dẫn và có giá trị cả ở trong nước lẫn quốc tế. Những công trình nghiên cứu về văn học trinh thám có giá trị có thể kể đến như: Luận văn thạc sĩ *Nhận diện tiểu thuyết trinh thám Việt Nam* (2005) của Trần Thanh Hà [1], Nguyễn Xón với bài báo *Truyện trinh thám – nhìn từ hiện tượng* (2008) [2], tác giả Nguyễn Thị Ngọc Huệ với bài báo *Phạm trù sự thật trong tiểu thuyết trinh thám* (2011) [3], luận văn thạc sĩ *Tiểu thuyết Mười người da đen nhỏ - Agatha Christie nhìn từ đặc trưng thể loại văn học trinh thám* (2015) của Nguyễn Thị Thu Hoài [4], luận văn thạc sĩ *Truyện trinh thám Việt Nam từ góc nhìn thi pháp thể loại* (2018) của Phan Thị Kim Ngân [5], luận án tiến sĩ “*Truyện trinh thám Việt Nam nửa đầu thế kỉ XX từ đặc trưng thể loại* (2016) của tác giả Nguyễn Thành Khánh [6] hay bài báo *Nhận diện truyện trinh thám Việt Nam* của Lê Kỳ [7]...

Tuy có nhiều công trình như vậy song hầu hết tập trung vào nghiên cứu các hiện tượng trinh thám phương Tây và Việt Nam, hiếm thấy các công trình hướng tới văn học trinh thám Trung Quốc. Dòng *trinh thám pháp y* cũng khá mới mẻ với giới phê bình nên chưa từng có tiền lệ nào đào sâu nghiên cứu, hơn nữa tác giả tiêu biểu của tiểu loại này lại là một tác giả trẻ “tay ngang” với thông tin cá nhân ít ỏi do đặc thù nghề nghiệp (cảnh sát pháp y) bởi vậy cũng không

Ngày nhận bài: 23/1/2023. Ngày sửa bài: 2/2/2023. Ngày nhận đăng: 11/2/2023.

Tác giả liên hệ: Nguyễn Ngọc Thùy Linh. Địa chỉ e-mail: bellenguyen_nntl@gmail.com.

có công trình nào nghiên cứu về anh trước đây. Những thông tin duy nhất chúng tôi thu thập được là các bài giới thiệu sách của Nhã Nam và bộ truyện *Pháp y Tàn Minh* [8-13] – mà chúng tôi sử dụng làm ngữ liệu nghiên cứu – cùng với một vài bài viết nhận xét tính hấp dẫn của bộ tiểu thuyết trên những diễn đàn trinh thám.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm tiểu thuyết trinh thám pháp y và kiểu nhân vật trong tiểu thuyết trinh thám pháp y

2.1.1. Khái niệm tiểu thuyết trinh thám pháp y

Trinh thám pháp y là một tiểu loại trinh thám mới xuất hiện và gây bão trong khoảng sáu năm trở lại đây, chưa có một tài liệu nào định nghĩa chính xác về thuật ngữ này. Sức hấp dẫn của tiểu loại *trinh thám pháp y* chính ở việc lật lại tình tiết vụ án dựa trên việc giải phẫu tử thi và cơ chế sinh học của con người. Nó không chỉ đòi hỏi nhà văn phải có kinh nghiệm và kiến thức sâu rộng về y khoa mà còn cần cả một ngòi bút tài hoa trong việc dẫn dắt câu chuyện. Pháp y được ghép bởi “*pháp luật*” và “*y khoa*”, đúng như tên gọi, đây là “một ngành khoa học sử dụng phương thức giám định làm cơ sở chính để phục vụ cho việc xét xử các vụ án. Các hoạt động đặc trưng của ngành này là khám nghiệm hiện trường, khám nghiệm tử thi, mổ xác, xác định thương tật, tình trạng sức khỏe, các dấu hiệu thân thể bị xâm phạm, kiểm tra, xác định vật chứng, tang chứng” [14].

Theo các từ khóa tìm kiếm thể loại trinh thám thì *forensic* có phần mô tả tương đối khớp với *trinh thám pháp y* song các tác phẩm có yếu tố này ở phương Tây có nội dung và nghệ thuật tự sự khác xa với kiểu truyện pháp y ở Trung Quốc. Trong khi các tác gia Tây phương chọn pháp y như một công cụ nhỏ để thực thi công lí thì các nhà văn Trung Hoa tìm đến nó như phương thức chính và duy nhất để giải mã bí ẩn tội ác. Chính vì vậy dù nhiều tác phẩm Âu – Mỹ có gắn mác *forensic* thì Trung Quốc vẫn được coi là nơi dòng văn học *trinh thám pháp y* thực sự khởi sắc.

Đối tượng pháp y hướng tới để thông qua đó sử dụng kĩ thuật hình sự là *nạn nhân* – lúc này được tồn tại dưới dạng tử thi là chủ yếu. Tuy nhiên, nếu chỉ hiểu *trinh thám pháp y* qua lăng kính của thi thể thì chưa thật đầy đủ, thậm chí là đơn phương, phiến diện. Đích đến của việc phá án là giải mã và truy bắt hung thủ, vậy nên hung thủ lộ diện mới là giờ phút quyết định toàn bộ quá trình điều tra. Nói như thế thì hình tượng hung thủ chính là cánh cửa cuối cùng để nhà văn phơi bày sự trần trụi của cuộc sống, cũng là khâu hoàn tất quá trình hình thành thể giới nghệ thuật của họ. Việc chọn nhân vật hung thủ trong việc nghiên cứu tiểu thuyết *trinh thám pháp y* mang lại cái nhìn đa chiều, đa diện hơn về hiện thực và số phận con người trong xã hội Trung Quốc đương đại.

2.1.2. Các kiểu nhân vật trong tiểu thuyết trinh thám pháp y

Trong bài viết *Giả trinh thám trong tự sự hậu hiện đại*, nhà nghiên cứu Lê Huy Bắc cho rằng “Một cấu trúc trinh thám hoàn chỉnh sẽ bao gồm nạn nhân – thám tử - tội phạm” [15]. Như vậy, bộ ba này tạo thành ba “kiểu” nhân vật trinh thám trong tác phẩm, trở thành các mảnh ghép đặc biệt để lắp ráp nên bức tranh toàn cảnh. Nói như vậy thì trong tác phẩm trinh thám, nhân vật có một sứ mệnh lớn lao và cao cả hơn trong việc kết nối các thành tố của mô hình tự sự và tạo tình huống truyện hấp dẫn. Tiểu loại *trinh thám pháp y* khác biệt hơn trinh thám cổ điển ở chỗ phải thông qua xác chết để tìm thấy dấu vết và khoanh vùng hung thủ nên trong từng “kiểu” nhân vật có chút thay đổi.

Nạn nhân trong loại tiểu thuyết này thường ở trạng thái “tử thi”, cũng có số ít những người ở trong tình trạng nguy kịch, mất trí... Tự chung lại nạn nhân phải ở trong tình trạng không thể lấy lời khai – điều này vừa tạo điều kiện thuận lợi cho nhân vật phá án vận dụng chuyên môn,

vừa gây khó khăn thử thách trong quá trình điều tra hung thủ. Cơ thể nạn nhân chính là “vật chứng” quan trọng nhất, làm cơ sở cho Pháp y tiến hành phá án.

Hung thủ ở đây cũng chủ yếu là những kẻ giết người theo nhiều hình thức, nguyên nhân, mục đích và với tâm lý khác nhau. Chính vì nạn nhân không thể nói nên chân dung hung thủ lại càng được tô đậm và kích thích trí tò mò của độc giả hơn hẳn những tác phẩm đầu tiên. Hung thủ trong tác phẩm trình thám không đơn thuần chỉ là những cỗ máy giết người, họ có đời sống tâm lý phong phú và phức tạp tùy theo bối cảnh xã hội.

Nhân vật phá án ở đây không phải là thám tử tư như tiểu thuyết trinh thám phương Tây mà là sự kết hợp của hai vai trò *cảnh sát* và *bác sĩ* trong một danh xưng mới: *pháp y*. Vai trò hai trong một của bác sĩ pháp y đã nâng tầm những “anh hùng công lí” của đất nước lên một địa vị mới: vừa trung thành, tận tụy với nhân dân; vừa có chuyên môn, trí tuệ và ý đức cao đẹp.

Nhân vật trong tiểu thuyết trình thám khác nhân vật trong các tiểu thuyết hiện thực khác ở chỗ giữa các tuyến có mối quan hệ mang tính chất hình sự. Mà bản chất của mối quan hệ này chính là sự rượt bắt giữa kẻ gây án và người điều tra. Vì vậy, hung thủ và cảnh sát – pháp y trong các tiểu thuyết *trình thám pháp y* mới là đối tượng nghiên cứu chính, còn nạn nhân chỉ là một kênh để tiến hành truy bắt mà thôi. Như vậy, nhân vật hung thủ chính là nhân vật có sức phản ánh lớn nhất về hiện thực phản ánh nhân sinh quan và thế giới quan của tác giả trình thám.

2.2. Đặc điểm kiểu nhân vật hung thủ trong bộ tiểu thuyết *Bác sĩ pháp y Tần Minh*

2.2.1. Các kiểu nhân vật hung thủ trong bộ tiểu thuyết *Bác sĩ pháp y Tần Minh*

Cuốn *Serial killer IQ* (tạm dịch: *Sát nhân hàng loạt IQ cao*) được xuất bản từ Đại học Radford và *Serial Killers: The Method and Madness of Monsters* (tạm dịch: *Những sát nhân hàng loạt: Phương thức và sự điên rồ của quỷ dữ*) của cựu FBI kiêm nhà tâm lý tội phạm học Peter Vronsky cho rằng hung thủ giết người nên được phân thành bốn kiểu: *sát nhân đơn lẻ* (*single homicide/singular killer*), *sát nhân tập thể* (*mass murderer*), *sát nhân cuồng sát* (*spree murderer*) và *sát nhân hàng loạt* (*serial killer/serial murderer*) [16]. Việc phân loại này được nhiều sĩ quan MI cũng như giới khoa học hình sự đón nhận trong các công trình có giá trị như *Serial Murder – pathways for investigations* (tạm dịch: *Kẻ giết người hàng loạt – con đường điều tra*) xuất bản năm 2010 bởi Bộ Tư pháp Hoa Kỳ và NCAVC (the National Center for the Analysis of Violent Crime – tạm dịch là Trung tâm phân tích hành vi tội phạm bạo lực) [17], *Natural Born Celebrities: Serial Killers in American Culture* (tạm dịch: *Những kẻ bẩm sinh nổi tiếng: Các sát nhân hàng loạt thuộc vùng văn hóa Mỹ*) của David Schmid [18],... Việc phân chia này đã giúp ta có cái nhìn toàn diện hơn về mức độ ảnh hưởng, số lượng nạn nhân cũng như tính chất, đặc điểm kẻ gây án.

Dựa vào cách phân loại kể trên, chúng tôi khảo sát trên sáu cuốn tiểu thuyết *trình thám pháp y* của Tần Minh để tìm ra số lượng và đặc điểm của từng kiểu hung thủ.

Tên tác phẩm	Sát nhân đơn lẻ	Sát nhân tập thể	Sát nhân hàng loạt	Tổng số sát nhân
<i>Người giải mã tử thi</i>	16	4	0	20
<i>Lời tố cáo lặng thầm</i>	9	3	1 (xuyên suốt)	13
<i>Ngón tay thứ mười một</i>	8	2	1 (xuyên suốt)	11
<i>Kẻ dọn rác</i>	10	3	1 (xuyên suốt)	14
<i>Người sống sót</i>	8	1	2 (xuyên suốt)	11
<i>Kẻ nhìn trộm</i>	5	3	Không trực tiếp giết mà bắt cóc, bức tử	9
Tổng cộng	56	16	5 + 1 trường hợp đặc biệt	78

Tần Minh đưa vào tác phẩm của mình ba hệ thống nhân vật tội phạm là sát nhân đơn lẻ, sát nhân hàng loạt và sát nhân tập thể, bám khá sát với tình hình an ninh của xã hội Trung Quốc đương đại. Với sự du nhập của văn hóa phương Tây và vấn đề bùng nổ dân số, nạn thất nghiệp tràn lan, chạy đua thành tích, định kiến xã hội nặng nề,... thì việc kiểm soát trình độ dân trí cũng như đạo đức là vô cùng khó khăn, con người giải quyết mâu thuẫn một cách thiếu kiểm soát ngày càng nhiều dẫn đến tình trạng tội phạm tăng đột biến bắt đầu từ những năm 90 của thế kỉ XX. Số lượng 77 hung thủ mà Tần Minh xây dựng trong bộ truyện đã cất lên tiếng báo động về xã hội rối ren và phức tạp – nơi sản sinh ra nhiều thế hệ thực dụng và liều lĩnh đến rợn người. Tuy nhiên trong ba hệ thống nhân vật hung thủ này, *sát nhân đơn lẻ* chưa thực sự nổi bật và chỉ xuất hiện điểm xuyết, tạo điều kiện gợi mở tình tiết vụ án chính trong tác phẩm nên người viết lựa chọn hai kiểu tội là *hung thủ giết người hàng loạt* và *hung thủ giết người tập thể* làm đối tượng chính nhằm giải mã hệ thống kí hiệu của văn bản.

2.2.2. Đặc điểm kiểu nhân vật hung thủ giết người hàng loạt

Trong vô vàn chi tiết về các nhân vật sát nhân hàng loạt có trong bộ truyện, chúng tôi đã tập hợp những điểm tương đồng hợp thành chân dung chung của những kẻ thủ ác man rợ trong các tác phẩm của Tần Minh, bao gồm: *hoàn cảnh, độ tuổi, tính cách, cách lựa chọn đối tượng và mẫu hung thủ*. Tần Minh đã khắc họa sáu hung thủ (năm sát nhân và một trường hợp ngộ sát) trong một hình thái chung.

Tên truyện	Đặc điểm/ Nhân vật	Độ tuổi	Hoàn cảnh	Tính cách	Mẫu hung thủ
<i>Lời tố cáo lạnh lùng</i>	Thủy Lương	27	Lớn lên trong cảnh nghèo khó, không được ăn học tử tế mắc chứng xuất tinh ngược	Được người xung quanh nhận xét là hiền lành, ít nói, chỉ quẩn quanh trong nhà bên cạnh vợ song lại khá thông minh, quan sát tốt	Có tổ chức
<i>Ngón tay thứ mười một</i>	Uông Hải Nhuận	27	Vợ của Thủy Lương, mẹ mất sớm, trước đây hoang mang về giới tính vì luôn khát khao được nữ giới trao tình cảm, mãi mới lấy được chồng, chạy chữa mới có được con trai thì chồng bị tử hình, bỏ lên con đầu tim mất, con cũng chết do bệnh	Sắc sảo, độc lập và có khả năng y học, biết tính toán tỉ mỉ	Có tổ chức
<i>Kẻ dọn rác</i>	Bộ Binh	37	Muốn theo nghề pháp y nhưng không học đúng ngành nên người ta không nhận, cố dành dụm tiền học thạc sĩ để thi công chức thì Luật điều chỉnh, chỉ tuyển người từ 32 tuổi trở xuống khiến anh ta chỉ còn một con đường duy nhất. Vì bảo vệ công lí cho một cô gái mà trễ mất giờ thi, lỡ mất cơ hội duy nhất	Mắc chứng Paranoia nên cầu toàn, tỉ mỉ và coi trọng bản thân thái quá. Đặc biệt thông minh và giỏi nghiệp vụ pháp y.	

Người sống sót	Cảnh Trình Tường	29	Học giỏi, thi vào trường đại học danh giá nhưng nhà nghèo không có tiền sinh hoạt nên đi thi hộ lấy tiền, bị trường đuổi học, trở thành công nhân bảo trì đường sắt	Mắc chứng OCD, rất cầu toàn và cẩn thận, có trí tuệ, biết cả những mật ngữ cổ.	Có tổ chức
	Trương Kim	(đang học đại học)	Cha mất sớm, mẹ đi bước nữa với một người đàn ông vũ phu, bị hấn cưỡng bức nhiều lần, cầu cứu mẹ và mẹ cũng nhìn thấy nhưng lại xin đừng mách tội hấn. Vốn học giỏi xong bị ức chế nên bất cần, chọn một trường đại học xa nhà rồi ngày ngày chơi game không tha thiết cuộc sống.	Thông minh, giỏi thể thao, rất hận đàn ông do ám ảnh cha dượng lạm dụng, tự cao và luôn muốn tìm một người tri kỷ xứng tầm, ảnh hưởng nhiều bởi bạo lực.	Có tổ chức
Kẻ nhìn trộm (trường hợp đặc biệt – ngộ sát)	Đình Lập Hường	33	Không có cha mẹ, tổng tiền qua điện tín nên giàu có, có một người vợ trên danh nghĩa chỉ để có chỗ ở, bị mù bạo hành khiến hấn bị bắt lực, tổn thương tâm lý nặng nề.	Bậc thầy về hack và quản trị mạng, luôn âm ỷ và tự ti nên chỉ dám nhìn trộm các cô gái, rất thiếu hiểu biết về pháp luật.	Có tổ chức

Trước hết, xuất phát điểm của họ có thể khác biệt bởi điều kiện kinh tế gia đình nhưng hoàn cảnh lại có điểm tương đồng “lí tưởng” để trở thành tội phạm: sự đau khổ và bế tắc. Như vậy có thể nói, những kẻ thủ ác giết người hàng loạt của Tàn Minh luôn bị dòn vào những tình huống éo le, dẫn tới những hậu quả hết sức nghiêm trọng về tâm lý.

Độ tuổi của các hung thủ giết người hàng loạt trong bộ truyện khá trẻ. Họ đều là những thanh niên trong độ tuổi lao động, rất dễ tiếp xúc với các văn hóa phẩm đồi trụy hay bạo lực, sử dụng thành thạo internet nên dễ dàng tiếp cận các phương tiện và phương thức giết người, rất dễ bị cám dỗ vì chưa đủ kinh nghiệm sống,... Việc đặt sát nhân trong độ tuổi này đã giúp Tàn Minh vạch trần được sự thật về người trẻ Trung Quốc: có lối sống tiêu cực, bất cần, dễ bị tổn thương bởi ngoại cảnh, không biết đứng lên sau sai lầm, có tri thức song không gan lọc khi tiếp thu thông tin rác,... Sự yếu kém này đã khiến cả một thế hệ chìm trong u mê và tội ác, gây ra những hệ quả đau lòng.

Tàn Minh trong các cuốn tiểu thuyết của mình đã xây dựng nên những sát nhân hàng loạt mang một vài vấn đề về tính cách chung như ít nói, thích quan sát, cực đoan và tương đối lập dị. Theo chính lí giải của mình, Tàn Minh nhìn ra sự bức bối trong đời sống tinh thần của họ, khiến họ điên cuồng và vật lộn trong tâm tư bó buộc không thể thoát ra, để rồi “nếu có gì đó dự dõ, sẽ trở thành động cơ để hấn giết người ngay”. Những vấn đề tâm lý này cũng có thể xuất phát từ rối loạn chức năng sinh lí như xuất tinh ngược (Thủy Lương), rối loạn cương dương (Đình Lập Hường) hay những bệnh lí thần kinh như Cảnh Trình Tường mắc chứng OCD (*Obsessive Compulsive Disorder* – hội chứng rối loạn ám ảnh cưỡng bức), Bộ Binh bị Paranoia (*hội chứng rối loạn nhân cách*), tên biến thái Đình Lập Hường mắc chứng rối loạn cư xử (*Conduct disorder*). Sáu hung thủ này còn có thêm một cách ứng xử chung sau khi bị vạch tội: đưa ra những bản lời khai trắng trợn, rợn người nhưng không có dấu hiệu nào của sự ăn năn. Chúng coi việc giết chóc của mình như một điều ngẫu nhiên, hợp lí và thậm chí coi đó là một “tài năng”, là thứ duy nhất khẳng định được giá trị của mình trong cuộc đời. Nói cách khác, giết người đối

với những kẻ này trở thành ý nghĩa tồn tại hoàn hảo trong cuộc đời mỗi một nơi chúng chẳng tìm ra niềm vui nào ngoài giết chóc và thách thức cảnh sát. Như vậy có thể kết luận, hung thủ giết người hàng loạt chính là nạn nhân của chính bản thân và xã hội. Đó là những kẻ không đứng lên được sau những biến cố, nuông chiều tâm lý hay yếu đuối trong việc cân bằng cuộc sống nên đã rơi vào vòng sát sinh không có hồi kết.

Một đặc trưng nữa của kiểu tội phạm này là chúng sẽ ra tay với những con mồi ngẫu nhiên, phù hợp với sở thích chứ không có bất cứ quen biết nào. Điều này gây cản trở điều tra khá nhiều bởi không thể khoanh vùng những mối quan hệ quen biết hay mâu thuẫn của nạn nhân để tìm ra hung thủ. Cuối cùng, dù sát nhân có mắc chứng bệnh gì, tâm lý thế nào thì cũng không thể phủ nhận rằng chúng đều đã có tính toán kỹ càng từ việc lập kế hoạch, triển khai hành động tới việc thu dọn hiện trường.

Có thể kết luận kiểu nhân vật *hung thủ giết người hàng loạt* trong bộ trình thám này có các điểm chung sau: cuộc sống bế tắc, trẻ tuổi, tâm lý rối loạn, ra tay với những người lạ và là tội phạm có tổ chức. Những điểm chung này lại khu biệt thể loại *trình thám pháp y* so với dòng trình thám truyền thống ở các yếu tố khoa học hình sự được xây dựng nhằm tăng tính chuyên môn cho tác phẩm.

Ngoài hệ thống đặc điểm chung làm nên sự thống nhất trong việc xây dựng kiểu nhân vật hung thủ, Tân Minh còn khéo léo đưa vào đó từng mảnh đời riêng mà trong đó mỗi kẻ thủ ác cũng là một nạn nhân oan khuất. Các tiêu chí riêng biệt tạo nên sự đa dạng của hệ thống hung thủ đến từ *động cơ phạm tội*, *cách thức gây án* và đặc biệt là *tâm lý hung thủ*.

Trong cuốn sách của mình, vợ chồng Bartol đã đưa ra bốn *động cơ* của những kẻ sát nhân máu lạnh này, đó là: *hoang tưởng (the visionary)*, *sứ mệnh/thực hiện nhiệm vụ (mission-oriented)*, *khoái lạc (hedonistic killer)* và cuối cùng là *thống trị/kiểm soát (power-oriented)* [19]. Sát thủ mang *sứ mệnh* luôn tin rằng mình đang làm một việc vô cùng đúng đắn mà xã hội này không thể cho hấn ta cái gọi là công bằng. Sát nhân mang *sứ mệnh* trong tác phẩm của Tân Minh chính là Bộ Binh trong *Kẻ dọn rác* và Uông Hải Nhuận của *Ngón tay thứ mười một*, mỗi kẻ có một sứ mệnh riêng nhưng tựu chung lại, chúng muốn trả thù, tìm lại thứ công bằng mà bản thân tự thiết lập. Giết người vì *sứ mệnh/ nhiệm vụ* đã rất đáng sợ, vậy mà đa số nhân vật giết người hàng loạt của Tân Minh lại đến từ động cơ biến thái hơn – *khoái lạc*. Cảnh Trình Tường và Trương Kim trong cuộc thám sát chuỗi vụ án rúng động Long Phiên chỉ đơn giản là muốn so tài xem ai giết được đối tượng trước mà không bị cảnh sát phát hiện. Thùy Lương trong chuỗi vụ án Vân Thái lại là một kẻ bệnh hoạn theo chiều hướng *dâm ô* khi giết người và cưỡng hiếp cái xác ngay từ khi mới 19 tuổi.

Hung thủ giết người hàng loạt được khu biệt với các kiểu hung thủ khác nhờ sự lặp đi lặp lại của phương thức gây án. Vì vậy, cách thức thực hiện hành vi thủ ác sẽ nói lên phần nào tư duy cũng như nghề nghiệp, thói quen,... của sát nhân. Uông Hải Nhuận từng là một y tá, lại ráp tâm đồ tội cho Tân Minh nên đã lựa chọn một cách giết người hết sức thâm độc: giết người, rút nội tạng rồi phân xác. Cô ta lên một kế hoạch vô cùng chi tiết: đến những quán bar ve vãn những người đàn ông hào sảng, dùng thuốc chuột Tetramine gia truyền để đầu độc họ chết, sau đó mới bắt đầu giải phẫu, khéo léo rút nội tạng từ cuống lưỡi theo chuyên môn của pháp y rồi phân xác còn lại, vứt ở những nơi dễ thấy để cảnh sát truy vết. “Kẻ dọn rác” Bộ Binh cũng sử dụng dao phẫu thuật làm hung khí gây án như Uông Hải Nhuận, tuy nhiên, anh ta đích thực là một thực sĩ - bác sĩ nên “hiểu rất sâu về giải phẫu cơ thể người”, tuy nhiên vì cửa vào động mạch cổ máu sẽ phun ra xối xả, từ đó hấn “quyết định hạ thủ vào tim lũ rác rưởi đó”. Để có thể tiếp cận nạn nhân, hấn sử dụng tóc giả, áo ngực và váy để đóng giả một cô gái làng chơi, sau đó lừa nạn nhân vào nơi tối tăm để gây án.

Về *tâm lý*, phần lớn các tội phạm tấn công tình dục đều mang *ám ảnh tính dục* rất cao, Tân Minh đã phản ánh điều này rất rõ ràng trong bộ truyện của mình. Sát nhân biến thái Thùy

Lương mắc chứng *xuất tinh ngược*, lại có quá khứ không thuận lợi với các mối quan hệ yêu đương hình thành sự tự ti cùng cực về “chức năng đàn ông” của mình, vì thế hắn chọn cách giết người trước sau đó mới cưỡng hiếp để “lấy lại sự tự tin”. Tội phạm với ám ảnh dục tính thứ hai trong bộ truyện chính là Đinh Lập Hường. Hắn là kẻ mồ côi đáng thương, không người thân thích, do thông minh vượt trội về mảng công nghệ thông tin, làm ra được rất nhiều tiền nên người vợ hiện tại miễn cưỡng lấy hắn. Song người phụ nữ này thường xuyên bạo hành gây sang chấn tâm lý cho Đinh Lập Hường, thậm chí còn đập vào “cửa quý” khiến hắn tổn thương vùng hạ bộ. Sự cộng hưởng của tâm lý sợ hãi và tổn thương cơ thể khiến y bị *rối loạn cương dương*. *Tâm lý trả thù* là thứ rất nguy hiểm, có thể kéo con người tới bờ vực của tội ác bất cứ lúc nào. Bộ Binh và Ông Hải Nhuận đều muốn lập lại trật tự và công bằng theo quan điểm của bản thân, đã gây ra những cuộc thảm sát man rợ. Tâm lý mỗi một, thất vọng với con đường thăng tiến của *King Ausura of Nanhe* Cảnh Trình Tường và nỗi đau đớn vì chính mẹ mình cũng chẳng thể tha thứ hay tin tưởng của *Rakshasa* Trương Kim đã khiến họ *lạc lõng*, *cô đơn* và bị nhầm chìm trong thú vui bạo lực cuồng loạn, coi mạng người chỉ là công cụ phân cao thấp.

Tất cả sự riêng biệt căn kể này cuối cùng vẫn tạo nên mẫu hình lý tưởng của những kẻ sát nhân hàng loạt mang màu sắc Trung Hoa. Người Trung Quốc có một tâm lý đồ lỗi cho hoàn cảnh rất lớn, đặc biệt là quan niệm “số mệnh” khiến cho họ không thoát ra khỏi nghịch cảnh mà chìm sâu vào lối tư duy cùng hành động sai trái.

2.2.3. Đặc điểm kiểu hung thủ giết người tập thể

Bám sát vào tâm lý tội phạm học, Tàn Minh đã đưa ra một hệ thống hung thủ giết người tập thể có tính khái quát cao, phù hợp với thực tiễn xã hội Trung Quốc. Song song với những điểm chung làm nên đặc trưng của kiểu hung thủ này, tác giả còn đưa ra từng chân dung riêng, đặc tả những tình huống éo le có thể nhìn thấy thường ngày trong xã hội đó.

Cả mười sáu nhân vật hung thủ giết người tập thể trải dài sáu bộ truyện đều *có kế hoạch rối loạn*, gây ra *mức độ thương vong lớn* (nhiều mạng người), có *mối quan hệ với nạn nhân* và hầu hết đều kết liễu nạn nhân bằng hành vi bạo lực *mức độ cao*.

Tên tác phẩm	Danh tính hung thủ	Kế hoạch	Số người chết	Quan hệ với nạn nhân	Mức độ bạo lực
<i>Người giải mã tử thi</i>	Cháu ông Hạ	Trộm cắp	3	Cháu ruột	Cao
	Bảo vệ Tề	Giết người báo thù	3	Nhân tình	Rất cao
	Hà Lão Nhị	Trộm cắp	3	Người cùng làng có quen biết	Cao
	Kiều Hồ	Giết người cướp của	6	Người làm cũ	Rất cao
<i>Lời tố cáo lặng thầm</i>	Hồng Chính Chính	Giết người báo thù	2	Giáo viên của con gái ân nhân	Cao
	Quế Nguyên Phong	Trộm cắp, đâm ô	3	Cậu bé hay đến nhà nạn nhân chơi	Rất cao
	Dương Dũng	Giết người cướp của	3	Cố Vĩ Dân, Lí Đại Trụ là người lạ Tiêu Mẫu Đơn là người yêu	Cao
<i>Ngón tay thứ mười</i>	Phạm Bào	Giết người trả thù	4	Cháu ruột	Báo động đỏ

<i>một</i>	La Phong	Cưỡng hiếp giết người	2	Cấp dưới của khách bán dâm quen	Rất cao
<i>Kẻ dơ rác</i>	Lưu Phong Á	Cướp của giết người	5	Người yêu cũ	Rất cao
	Chiêm Khôi	Giết người trả thù	2	Vợ, con	Rất cao
	Hoàng Kỳ Á	Giết người do nóng giận	2	Người thuê - chủ khách sạn	Cao
<i>Người sống sót</i>	Lưu Triệu Quốc	Cưỡng hiếp	4	Hàng xóm	Rất cao
<i>Kẻ nhin trộm</i>	Hai anh em trồng đào	Cướp của	6	Chủ vườn đào - du khách	Cao
	Trương Long	Cướp của	2	Chú của bạn Triệu Huy	Rất cao
	Mao Đình	Giết người trả thù	2	Vợ, con	Cao

Phần lớn các vụ thảm sát đều bắt nguồn từ một nguyên nhân chính nào đó nên hung thủ đều đã thực hiện các phương án dò la kỹ lưỡng về số tài sản, nơi cất giấu, thói quen sinh hoạt,... rồi mới tiến hành giết người, song hầu hết khi gây án chúng bị ảnh hưởng bởi các tư duy rối loạn khiến cuộc tàn sát thảm khốc hơn dự định.

Đã là sát nhân tập thể chắc chắn sẽ giết tối thiểu hai nạn nhân trong cùng một địa điểm và liên tiếp nhau, do vậy mức độ thương vong được miêu tả là khá lớn. Bởi đặc trưng của những kẻ này là chọn những mục tiêu thực tế và sát sườn với đời sống của họ, thế nên đối tượng được chọn thường là người quen, nhân tình, thậm chí là người thân trong gia đình. Đội trưởng đội bảo vệ họ Trần là người tình của nạn nhân Triệu Hân, vì ghen tuông mà giết cô, người mẹ và đứa con nhỏ. Dương Dũng cũng giết người yêu lâu năm có công nuôi mình là Tiêu Mầu Đơn sau khi cùng nhau phạm tội để đơn phương chiếm hết của cải vừa cướp được. Kinh khủng hơn, cháu ruột ông Hạ xuống tay với ông và hai cháu của mình vì số tiền trong tủ quần áo, hay Chiêm Khôi và Mao Đình đang tâm xuống tay tàn độc với vợ con vì ghen tuông...

Bởi kết quả và kế hoạch ban đầu có phần không trùng khớp, các vụ án có mức độ nghiêm trọng hơn rất nhiều so với dự định của hung thủ nên nhiều sát nhân sau gây án có xu hướng khai nhận thành khẩn, đầu thú, ám ảnh tinh thần thậm chí là tự sát. So với những kẻ trí tuệ trong hành vi giết người, nhân vật hung thủ giết người tập thể của Tàn Minh có vẻ chỉ là những người bình thường bị cuốn vào vòng xoáy của cải vật chất, xung đột, nghi ngờ mà đang tâm giết người. Vì thế họ có những đặc điểm rất dễ nắm bắt như mục đích mang tính lợi ích hoặc giải quyết mâu thuẫn cá nhân, kế hoạch không chín chu, có mối quan hệ nào đó với nạn nhân, gây mức thương vong lớn, ưu tiên mức độ bạo lực và sau gây án gần như không có khả năng nguy tạo hiện trường hay dọn dẹp tàn tích chuyên nghiệp, cũng không có “môi nhử” thách thức cảnh sát. Tuy vậy, dù có phần ít biến thái hơn song tâm lý bất mãn bởi nghèo đói, thiếu hiểu biết, lâm vào các tệ nạn... khiến họ dễ dàng trở thành kẻ sát nhân. Hành động của những kẻ giết người tập thể là rất man rợ nhưng những tuýp người này có thể thấy ở bất cứ đâu trong cuộc sống, đến từ mọi lứa tuổi từ thiếu niên (Quê Nguyên Phong) đến ông già 60 tuổi (Lưu Triệu Quốc) – đó cũng là một kênh phản ánh xã hội hiện đại rất chân thực của Tàn Minh.

Ngoài những yếu tố tương đồng tạo nên kiểu nhân vật thống nhất, thì từ động cơ phạm tội, cách thức gây án đến tâm lý hung thủ, mỗi nhân vật sát nhân tập thể lại mang trong mình những ấn ức riêng, tạo nên bộ mặt xã hội đa dạng và phức tạp.

Tàn Minh đã nêu ra ba động cơ cơ bản của các vụ giết người tập thể, đó là *giết người cướp của, giết người vì mâu thuẫn cá nhân và cưỡng hiếp giết người*. Tuy vậy trong từng hoàn cảnh lại có sự khác biệt về nguyên nhân nội tại gây án mạng của hung thủ.

Sát nhân của Tàn Minh có thể chia ra thành hai loại rõ ràng: *thiếu hiểu biết và học vấn cao*. Những kẻ thủ ác thiếu hiểu biết thường sử dụng những thứ sẵn có xung quanh, tay không hoặc dùng dụng cụ lao động của mình để thực hiện hành động phạm tội. Cháu ruột ông Hạ lấy ngay hung khí trong nhà; Lưu Triệu Quốc cũng lấy hòn gạch bên đường đập vào đầu ba đứa trẻ khiến chúng hôn mê, còn bé gái thì hấn trực tiếp dùng tay bịt chặt mũi miệng khiến bé ngạt thở; Kiều Hồ là đồ tể nên có một vũ khí vô cùng sắc bén với nhát chém dứt khoát gọn gang; Lưu Phong Á giết người bằng búa sắt; Quế Nguyên Phong giết cả nhà bà Cổ bằng một chiếc rìu. Hung thủ có học vấn cao sẽ sử dụng hiểu biết của mình mà biến cái chết của nạn nhân có phần bí hiểm và khó tìm chứng cứ liên quan hơn. Hai anh em tròng đào lợi dụng phản ứng hóa học giữa đá khô và hơi ẩm tạo ra 10% carbon dioxide. Mao Đình phá hỏng ống dẫn bình nóng lạnh và máy đo nồng độ carbon monoxide bởi hấn biết vợ mình tắm rất lâu, lượng khí trong bình nóng lạnh thải ra đủ để đầu độc chết cả nhà. Phạm Bào sử dụng thuốc nổ nhằm giết cả hai nhà Phạm Kim Thành và Phạm Thắng Lợi.

So với hung thủ giết người hàng loạt, tâm lí của kiểu hung thủ giết người tập thể của Tàn Minh quả thật dễ đoán biết và đơn giản hơn rất nhiều lần. Chúng chủ yếu đến từ những mâu thuẫn và xung đột dễ thấy như giàu – nghèo, tình tay ba, ngoại tình, con ngoài giá thú,... song vẫn có những kẻ mang các yếu tố tính dục với các hành vi xâm hại, giết người man rợ. Lưu Phong Á, Hoàng Á Kỳ, Kiều Hồ, cháu ruột ông Hạ,... chỉ suy nghĩ rằng mình cần phải có tiền, nhưng lại chọn một cách thiên cận để giải quyết áp lực cuộc sống. Gã bảo vệ Tề, Mao Đình, Chiêm Khôi, Phạm Bào từ những nạn nhân bị lừa dối trở thành kẻ thủ ác trả thù tình, hại chết cả những người vô tội. Hồng Chính Chính vì muốn đòi lại công bằng cho Tiểu Thanh lại giết kẻ đòi trụ và mẹ cô bé không chút suy nghĩ tới hậu quả,... Quả thật, đó là những kẻ không chống lại được sự cám dỗ của tiền tài, nuông chiều dục vọng bản thân, không biết tìm cách thoát ra khỏi vòng tư duy luẩn quẩn, bế tắc và thiên cận.

Với kiểu nhân vật này, Tàn Minh không quá chú tâm vào vẽ nên bức tranh chân dung kẻ thủ ác mà đơn giản hóa hình tượng bằng cách mang lại tính điển hình. Các kiểu nhân vật tha hóa đạo đức này được cho là những motif đặc trưng cho hung thủ trong bất cứ xã hội nào, không có điều gì mới lạ. Tuy nhiên, việc của nhà văn, đặc biệt là nhà văn hiện thực trình thám, phải đưa được những yếu tố khách quan đúng mực của thời đại vào tác phẩm, phản ánh chính xác số phận con người trong xã hội hiện đại. Chất “đời” trong bộ truyện mang tính phản ánh xã hội cao, đạt được hiệu quả trần thuật “kể mà không kể”. Các nhân vật cứ thế tự nhiên như chẳng cần hư cấu hay tái tạo gì song lại được sắp xếp một cách gọn ghẽ và có hệ thống với những quan điểm mâu thuẫn phân thành từng cấp bậc: cá nhân – cá nhân, cá nhân – gia đình và cá nhân – xã hội. Chính vì vậy, thông qua kiểu nhân vật này, Tàn Minh đã phơi bày được diện mạo của xã hội với nhiều suy nghĩ cực đoan, độc đoán ngày càng xâm chiếm không gian văn hóa, biến tấu những động cơ đúng mực trở thành sai quấy; dồn đuổi, sai khiến con người dưới những áp lực trong đời sống hiện đại.

3. Kết luận

Nghệ thuật trình thám quy định: các tình tiết và nhân vật phải “thật” nhất, “vừa” nhất với cuộc đời. Song, Bertol Bretch từng nói: “Các nhân vật của tác phẩm nghệ thuật không phải giản đơn là những bản dập khuôn của những con người sống mà là những hình tượng được khắc họa phù hợp với ý đồ tư tưởng của tác giả” (dẫn lại [20; 210]), không thể đánh đồng nhân vật văn học với con người trong thực tế. Vì vậy, Tàn Minh xây dựng tới ba “kiểu” nhân vật hung thủ trong những sáng tác của mình ắt hẳn có ý đồ riêng. Với những nghiên cứu của mình, người viết

đưa ra hai kết luận về *quan niệm nghệ thuật về con người* của nhà văn qua hệ thống nhân vật hung thủ:

Thứ nhất, con người là những thực thể yếu đuối, dễ bị xâm lấn bởi tác động của ngoại cảnh. Tâm lí biến thái của *hung thủ giết người hàng loạt* không đến từ gene di truyền hay bệnh lí bẩm sinh, nó chính là hệ quả của xã hội. Điều này đặt ra những băn khoăn, trăn trở cho những người đi tìm công lí như Tần Minh và cả chúng ta: phải làm thế nào để những căn bệnh tinh thần này ngưng lại và nên cải tổ từ đâu?

Thứ hai, hung thủ chỉ phát sinh khi có một tội ác thâm lăng bắt đầu trước với hắn, có thể là thời thơ ấu, cũng có thể là những tổn thương từ nhiều yếu tố khác nhau. Vì vậy, việc duy nhất có thể hạn chế được số lượng tội phạm chính là cách ứng xử giữa người với người trong xã hội cần văn minh và độ lượng, tránh gây tổn hại tới người khác dù là vật chất hay tinh thần. Con người chỉ biết hối hận khi coi những việc làm ác ý với ai đó là điều cá biệt, nếu như để nó là “chuyện nhỏ” hay “chuyện thường” thì ấy là ta đã góp phần tạo nên một xã hội vô cảm.

Vậy là, bằng kiểu nhân vật hung thủ trong bộ tiểu thuyết *Pháp y Tần Minh*, tác giả đã phê phán sự xuống cấp nghiêm trọng của xã hội Trung Hoa giai đoạn những năm 2000 tới nay, đồng thời bày tỏ niềm thương cảm, xót xa cho những nạn nhân của số mệnh dù khoác lên mình vai trò tử thi hay sát nhân thông qua hệ thống duy lí đặc thù trình thám. Từ đó, đưa ra cái nhìn cận cảnh về nghề cảnh sát – pháp y, gieo mầm công lí vào tư duy thế hệ trẻ. Trong chính bài phỏng vấn về tác phẩm của mình, Tần Minh tỏ ra rất vui mừng bởi sau khi đọc bộ truyện, rất nhiều bạn trẻ đam mê y khoa muốn tiếp nối con đường pháp y chông gai nhưng mang lại giá trị to lớn như anh luôn tâm niệm: “Bàn tay có quỷ vạn kiếp bất phục, nhân gian thái bình nhờ có Phật tâm. Từng tầng từng lớp giải thi ngữ, mắt sáng tinh tường rửa oan tình” [13].

Bộ tiểu thuyết của Tần Minh đã xóa đi định kiến về tính giải trí của văn học trình thám, đồng thời cũng kiềm tỏa lại sự tác động tiêu cực của thể loại này với độc giả, đặc biệt là độc giả trẻ. Tính nhân văn được đề cao cũng góp phần thể hiện tâm lòng của tác giả đối với sự sống đầy nhức nhối của con người hiện đại.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Trần Thanh Hà, 2005. *Nhận diện tiểu thuyết trình thám Việt Nam*. Luận văn Thạc sĩ, Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [2] Nguyễn Xón, 2008. *Truyện trình thám – nhìn từ hiện tượng*. Nguồn: <http://www.tapchisonghuong.com.vn/tin-tuc/p0/c7/n549/Truyen-trinh-tham-nhin-tu-hien-tuong.html>.
- [3] Nguyễn Thị Ngọc Huệ, 2011. *Phạm trù sự thật trong tiểu thuyết trình thám*. Nguồn: <https://tonvinhvanhoadoc.net/pham-tru-su-that-trong-tieu-thuyet-trinh-tham>.
- [4] Nguyễn Thị Thu Hoài, 2015. *Tiểu thuyết Mười người da đen nhỏ - Agatha Christie nhìn từ đặc trưng thể loại văn học trình thám*. Luận văn Thạc sĩ, Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [5] Phan Thị Kim Ngân, 2018. *Truyện trình thám Việt Nam từ góc nhìn thi pháp thể loại*, Luận văn Thạc sĩ, Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn - Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [6] Nguyễn Thành Khánh, 2016. *Truyện trình thám Việt Nam nửa đầu thế kỉ XX từ đặc trưng thể loại*, Luận án tiến sĩ, Đại học Khoa học - Đại học Huế.
- [7] Lê Kỳ, 2018. Nhận diện truyện trình thám Việt Nam. *Tạp chí Văn nghệ Quân đội*. Nguồn: http://vannghequandoi.com.vn/binh-luan-van-nghe/phe-binh-van-nghe/nhan-dien-truyen-trinh-tham-viet-nam-12735_8054.html
- [8] Tần Minh, 2020. *Kẻ dọn rác*, Tuệ Tâm dịch. Nxb Văn học.
- [9] Tần Minh, 2018. *Kẻ nhìn trộm*, Quỳnh Anh dịch. Nxb Văn học
- [10] Tần Minh, 2018. *Lời tố cáo lạng thâm*, An Lạc Group dịch. Nxb Văn học.

- [11] Tần Minh, 2018. *Ngón tay thứ mười một*, An Lạc Group dịch. Nxb Văn học.
- [12] Tần Minh, 2018. *Người giải mã tử thi*, An Lạc Group dịch. Nxb Văn học.
- [13] Tần Minh, 2017. *Người sống sót*, Tú Phương dịch. Nxb Văn học.
- [14] Nguyễn Văn Luân, 2009. *Bài giảng Pháp Y*. Giáo trình của Đại học Y dược Cần Thơ. tr. 5
- [15] Lê Huy Bắc, 2011. “Giả trình thám trong tự sự hậu hiện đại”. *Tạp chí Khoa học Trường Đại học Sư phạm Hà Nội*, Vol. 56, Số. 2, tr. 39-45.
- [16] Peter Vronsky, 2004. *Serial Killers: The Method and Madness of Monsters*. Copyrighted Material, Berkeley, New York, ISBN 978-0-425-19640-3.
- [17] Authors, 2010. *Serial Murder – pathways for investigations*. National Center for the Analysis of Violent Crime, USA.
- [18] David Schmid, 2006. *Natural Born Celebrities: Serial Killers in American Culture*. The University of Chicago Press.
- [19] Curt R. Bartol and Anne M. Bartol, 2004. *Introduction to Forensic Psychology: Research and Application*. SAGE Publications, p. 284.
- [20] Trần Đình Sử, 1998. *Dẫn luận thi pháp học*. Nxb Giáo dục, tr.210.

ABSTRACT

The Murder Character type in the series novels *Medical Examiner Qin Ming* by Qin Ming

Nguyen Ngoc Thuy Linh ^{1*} and Tran Thi Thu Huong²

¹*Hoa Binh – LaTrobe Highschool, Hanoi*

²*Faculty of Philology, Hanoi University of Education*

This paper researches on investigates the murder character in a forensic mystery novel written by Qin through case study to identify the modernizing efforts of the current Chinese mystery literature. Western mystery literary works often portray the detective character, which represents the desire for justice and human's intellect. Similarly, Qin's work features the medical examiner as a central character. On the other hand, the murder character is similarly portrayed meticulously. By choosing the murder character, the novelist implies that victims are not the only ones who deserve sympathy in a criminal case. This novel is the author's attempt to eliminate the conventional way to portray main characters to offer a fresher and more genuine approach to the increasingly modernized mystery literary works in the 21st century.

Keywords: *Medical examiner Qin Ming*, murder character, forensic mystery novel.